

Escola Francesc d'Albranca: un repte de futur

Catalina Alemany Salvà i Mònica Coll Pons

RESUM

Aquest treball mostra alguns dels mètodes d'ensenyament que es duen a terme al CP Francesc d'Albranca des Migjorn Gran (Menorca) a partir de la convicció que l'ensenyament ha de tenir a veure amb els interessos i les necessitats dels fillets i filletes. Aquesta manera de treballar ens permet una dinàmica oberta i flexible i també facilita molt el treball autònom de l'alumnat i l'atenció a la diversitat per part dels mestres.

RESUMEN

El presente trabajo muestra algunos de los métodos de enseñanza que se llevan a la práctica en el Colegio Público Francesc d'albranca des Migjorn Gran (isla de Menorca) a partir de la convicción de que la enseñanza tiene que ver con los intereses y con las necesidades de los niños y niñas... esta manera de trabajar nos permite una dinámica abierta, flexible... y también facilita el trabajo autónomo del alumnado, y la atención a la diversidad por parte de maestros y maestras.

INTRODUCCIÓ

El CP Francesc d'Albranca és l'única escola del municipi des Migjorn Gran de Menorca. L'edifici actual data de 1988.

A banda de l'escoleta Infantil Xibit, que acull fillets d'un i dos anys, situada des d'abril de 2007 a l'altra banda del carrer, el nostre és l'únic centre escolar del poble i, per tant, aglutina tota la població infantil del municipi.

Actualment en el centre s'imparteixen dues etapes educatives:

- Educació infantil (tres, quatre i cinc anys).
- Educació primària (primer, segon i tercer cicle).

El CP Francesc d'Albranca està format per un total de cent catorze alumnes i tretze mestres, repartits en nou unitats, tres d'educació infantil i sis d'educació primària.

Curs 2007-2008

Pel que fa als alumnes, es distribueixen de la manera següent:

P3: dotze filletes i sis fillets.

P4: dotze filletes i sis fillets.

P5: tres filletes i vuit fillets.

1r: vuit filletes i set fillets.

2n: nou filletes i sis fillets.

3r: cinc filletes i tres fillets.

4t: quatre filletes i vuit fillets.

5è: sis filletes i un fillet.

6è: cinc filletes i cinc fillets.

Per tant, a educació infantil són quaranta-set fillets i a educació primària són seixanta-set.

Pel que fa a alumnes estrangers, el percentatge actual d'aquest tipus d'alumnat no arriba al 10%. La seva procedència és diversa (equatorians, magribins...).

Pel que fa al professorat, l'escola pública Francesc d'Albranca disposa de quatre mestres d'educació infantil, sis mestres d'educació primària, tres especialistes (música, anglès i educació física), un mestre de religió que ve un dia per setmana, una psicòloga contractada per l'Ajuntament que fa part de la seva jornada a l'escola i un especialista en audició i llenguatge itinerant que enguany fa un 50% de la jornada al nostre centre.

Actualment, a l'escola tenim nou unitats. Quan es va construir (el centre s'inaugurà l'any 1989), estava pensat inicialment per a cinc unitats; per solucionar el problema de manca d'aules per als deu grups classe que hi havia aleshores, es varen haver de construir sis aules en què estava previst un pati cobert. Per aquest motiu, les aules de la planta baixa són molt més petites que les de la planta del primer pis i espais que inicialment estaven planificats per a altres funcions (menjador, cuina, aula de pretecnologia, laboratori, sala d'audiovisuals) s'han d'utilitzar com a aules.

Posteriorment, s'han obert portes interiors entre tres aules d'infantil, per poder guanyar espai quan es consideri necessari. D'aquesta manera, dos cursos d'infantil ocupen tres aules.

El centre està pendent que es pugui fer el mateix a dues aules, a fi de poder-hi ubicar l'altre grup d'infantil que actualment ocupa l'espai dedicat a aula de música.

El centre comprèn els espais comuns següents: sala polivalent (on es fa l'educació física, la psicomotricitat, activitats complementàries, l'assemblea general d'alumnes, representacions teatrals...), aula de música, aula d'anglès, una petita biblioteca i una sala d'ordinadors.

Quant a l'espai d'esbarjo, hi ha tres zones diferenciades:

- El pati d'educació infantil, situat a l'entrada de l'escola.
- El pati d'educació primària, que forma pendent a causa de la ubicació del centre.
- La pista esportiva: és l'única zona un poc àmplia i plana que tenen els al·lots.

Es Migjorn Gran té actualment (2007) 1.550 habitants.

La població és autòctona en un percentatge molt alt; el casament endogen ha fet que el parentiu entre les famílies sigui acumulatiu i accentuat. Els llinatges s'entremesclen i les relacions entre les famílies del poble esdevenen importants.

Tot i així, a més petita escala que en altres municipis de Menorca, la població immigrant transoceànica ha augmentat de manera considerable. Aquesta variable ha ajudat en certa manera a fer que la matrícula de l'escola augmentàs.

MÈTODES D'ENSENYAMENT

Des de fa una sèrie d'anys i de manera progressiva, a la nostra escola treballam sense llibres de text, aquest fet ens permet, d'una banda, no estar lligat a un sol tipus de material (perquè açò limita els coneixements) i, d'altra banda, ens permet als mestres preparar i desenvolupar activitats i recursos que contribueixen a un aprenentatge més apassionant, més càlid, comprensiu i intel·lectualment més estimulante que un llibre de text.

A la nostra escola pensam que el que aprenguin els fillets i filletes ha de tenir a veure amb els seus interessos i amb les seves necessitats. Hem après a escoltar-los per així propiciar un aprenentatge en què sorgeixin situacions problemàtiques que els ajudin a créixer i a entendre la realitat que els envolta. Aquestes situacions permeten crear la necessitat de comprendre i de representar les coses que ens envolten, de donar-los una estructura. Propiciam dins l'aula estructures de coneixement cada vegada més complexes, que han d'ajudar a fomentar l'autoestima, la seguretat i l'autonomia sobre el propi raonament.

Han d'ajudar a tenir criteris propis, a valorar els raonaments de les altres persones i no han de ser adjudicables com a bons o dolents.

Han d'ajudar a aprendre a enfrontar-se a situacions complexes i desconegudes, a cercar els mitjans adequats per solucionar-les.

Han d'ajudar a comprendre que els continguts i els llenguatges es poden utilitzar per construir i compartir la informació del món.

Com és que treballam?

El fet de treballar sense un llibre de text ens obliga a planificar, organitzar i dur a la pràctica un projecte educatiu de centre bastant complex. És un projecte en què es treballen diferents maneres de fer feina que, tot i que poden semblar molt anàrquiques, ens ajuden a construir la xarxa dels coneixements que ens interessa per als nostres alumnes.

Les metodologies o maneres de fer feina següents no es treballen amb igual intensitat i d'igual manera a tots els cicles, ja que partim del principi de l'atenció a la diversitat i, en conseqüència, parlam de mesures o estratègies diferents, que utilitzam en mesura més o menys gran a tota l'escola, tenint en compte les necessitats dels infants.

A continuació, explicam algunes de les experiències que duem a terme a la nostra escola i que ens ajuden a dur endavant el nostre projecte d'escola.

Projectes de treball

Els projectes faciliten l'aprenentatge significatiu (mobilització de les idees prèvies, funcionalitat, congruència...) i els processos de regulació i autoregulació d'aquest aprenentatge per part dels

fillets i filletes. Alhora, donen protagonisme als alumnes, afavoreixen la integració en els processos d'ensenyament-aprenentatge i una motivació intrínseca, a partir dels seus propis interessos.

Aquesta manera de treballar permet que es generin situacions en què els mestres aprenen mentre ensenyen, de manera que es produeixen situacions regeneradores en la pròpia motivació i en l'interès personal i professional. Aquesta reflexió i interpretació sobre la pràctica educativa permet fer significativa la relació entre ensenyar i aprendre.

Els projectes aborden temes i interessos des d'una perspectiva globalitzadora, ja que:

- Inclouen el tractament de la informació a partir de diferents fonts.
- S'utilitzen diferents procediments per entendre i emprar aquesta informació.

L'alumne participa amb més protagonisme enfront de l'adult, es dóna més importància als procediments que als resultats.

- Permeten el debat, les discussions, les discrepàncies, com a nous punts de vista i s'estableixen diversitat de criteris enfront de la uniformitat.
- Tenen en compte els punts de partida i no els d'arribada.
- Treballen amb les idees prèvies.
- S'enfronten a la complexitat de la realitat i la intenten comprendre.
- Estableixen les màximes connexions possibles entre els diferents coneixements.

Els projectes de treball es poden treballar en àrees concretes o bé de manera globalitzada; a partir d'un tema central, el projecte es converteix en eix, des del qual treballam la resta d'àrees.

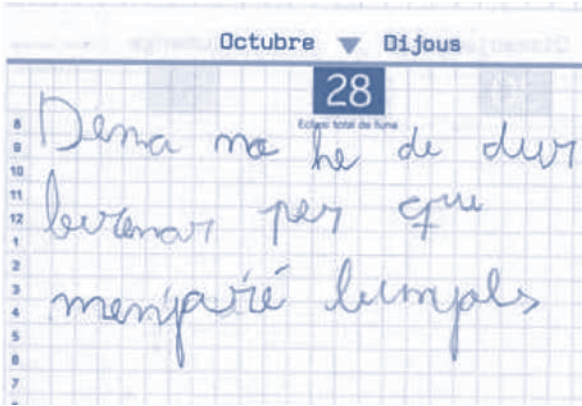
La temàtica dels projectes és molt variada, des de temes específics de naturals o socials, com muntar una botiga, un restaurant, escriure un conte o un còmic, representar una obra de teatre... Així doncs, la metodologia permet treballar continguts de llengües, matemàtiques, medi, plàstica...

Aprenentatge de les llengües

La llengua és un instrument de comunicació molt important, ens serveix per comprendre i per expressar sentiments, desigs, necessitats, ordres, instruccions, etc. Per aquest motiu, és important l'ensenyament de les llengües des d'un enfocament comunicatiu que permeti relacionar les classes de llengua amb la realitat que envolta l'alumnat.

L'educació infantil i primària ha d'afavorir l'ús funcional del llenguatge, oral i escrit, com a instrument eficaç per a la comunicació i la representació.

La lectoescriptura és una eina que treballam constantment, de manera integrada dins la resta de matèries. No tenim una visió aïllada d'aquesta àrea, sinó que la treballam de manera globalitzada en les activitats diàries.

Així i tot, som conscients que no la treballam sempre amb la mateixa intensitat, ja que hi ha moments en què l'objectiu principal no és treballar pròpiament la llengua, sinó utilitzar-la com una eina comunicativa (explicacions, data diària, posades en comú, salutacions, utilització de l'agenda...). Per altra banda, tenim activitats puntuals en què el nostre interès se centra principalment a treballar aspectes purament lingüístics (treball de textos, la notícia del cap de setmana, lectura d'una notícia...).

Pensem que escrivint s'aprèn a escriure, per tant, intentam provocar situacions motivadores en què el fillet, d'alguna manera, es vegi obligat a escriure. No ens interessa que els alumnes escriguin paraules aïllades, sinó que plasmin les seves idees i el seu pensament.

Quan treballam un text, normalment elaboram prèviament un guió, juntament amb els alumnes, a fi d'estructurar les idees, ajudar a puntuar, a cohesionar el text, etc.

Donam molta importància a la part de llenguatge oral, realitzam activitats de posada en comú davant el gran grup (assemblea), explicacions de feines realitzades a altres cursos, a fi que perdin la por davant els altres, que sintetitzin les idees, que guanyin fluïdesa, que aprenguin a improvisar...

La llengua vehicular de l'escola és el català; ara bé, l'aspecte comunicatiu de la llengua també es treballa en llengua castellana i llengua anglesa. Actualment, el nostre centre està adherit al programa de seccions europees, en què, com a part innovadora, treballam al primer cicle algunes hores d'educació física en llengua anglesa i puntualment en altres matèries (plàstica, jocs matemàtics...), ja que la llengua és una eina per comunicar-se que es desenvolupa a mesura que s'utilitza; per això, l'enfocament ha de ser comunicatiu i global.

El claustre ha acordat que l'especialista d'anglès ha de fer servir l'anglès com a única llengua de comunicació dins l'aula, sobretot amb els alumnes que comencen la llengua estrangera per primera vegada. D'aquesta manera, els alumnes s'acostumen a rebre la informació només en anglès des de l'inici del seu aprenentatge. Durant els anys següents, l'especialista continuarà la mateixa dinàmica i animarà el grup a comunicar-se també en la llengua estrangera en la mesura de les seves possibilitats.

COM ÉS QUE APRENEM LES MATEMÀTIQUES

Situacions matemàtiques: problemes, projectes, jocs, fitxes, rutines quotidianes...

Els continguts matemàtics són presents a la nostra vida quotidiana, ja que els necessitem per situar-nos dins el món i poder col·laborar amb la gent que convivim normalment.

Aquests continguts varen sorgir de la necessitat de comprendre i representar les coses que ens envolten i de donar-hi una estructura.

És per això que les matemàtiques a l'escola han de tenir a veure amb els interessos i les necessitats dels fillets, de manera que puguem propiciar dins l'aula estructures matemàtiques cada vegada més complexes.

Per això, a la nostra escola:

- Intentam crear situacions funcionals que permetin als infants l'ús de continguts matemàtics.
- Intentam cercar una manera de treballar que permet i integrar les matemàtiques amb altres continguts i viceversa.
- Intentam donar més importància als sentiments que genera treballar les matemàtiques que a la tècnica i l'habilitat.
- Intentam plantejar les matemàtiques des de la perspectiva dels valors en els quals volem educar els nostres alumnes.
- Ajudam a fomentar l'autoestima, la seguretat i l'autonomia sobre el propi raonament.
- Ajudam a tenir criteris propis, però també a valorar els raonaments d'altres persones i que siguin no adjudicables com a bons o dolents.
- Ajudam a aprendre a enfrontar-se a situacions complexes i desconegudes i a cercar els medis adequats per solucionar-les.
- Ajudam a comprendre que els continguts i els llenguatges matemàtics es poden utilitzar per construir i compartir la informació del món.

CALENDARI 2005

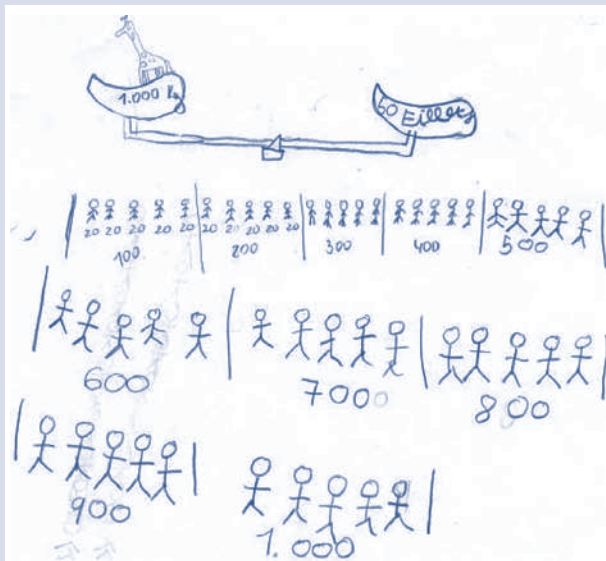
Al curs de cinc anys durant el primer trimestre, vàrem elaborar els dotze fulls del calendari de l'any 2005.

Les activitats varen consistir en unes feines plàstiques per il·lustrar cada pàgina i un apartat de matemàtiques per elaborar la numeració de cada mes.

La sèrie numèrica fins al 31 es va treballar de diferents maneres:

- *Donada una graella, s'havien de numerar les deu primeres caselles.*
- *Donada una graella, s'havien d'omplir les caselles que corresponien als nombres parells.*
- *Donada una graella, s'havien de retallar tots els nombres i ordenar-los.*

Matemàtiques a partir d'un projecte de treball. Primer cicle

Hem descobert que una girafa pesa uns 1.000 kg. Quants fillets de 20 kg hauria de menester perquè pesessin igual que la girafa?

Els jocs matemàtics faciliten i permeten la interacció entre els alumnes. El treball cooperatiu els ajuda a construir el coneixement logicomatemàtic en un ambient distès i adequat.

Els jocs matemàtics són un complement dins l'àrea de matemàtiques que ens permet reforçar continguts, procediments i actituds que es treballen a l'aula dins altres contextos.

La nostra intenció és aconseguir que els alumnes aprenguin a integrar l'activitat matemàtica de l'escola i la pròpia vida intel·lectual en els contextos amplis de la seva vida quotidiana.

Els jocs matemàtics són un recurs motivador, potencien el gust per les matemàtiques, així com també afavoreixen l'aprenentatge de l'atenció, tan necessària perquè pugui haver-hi descobriment.

Maqueta de la classe, per realitzar-la vàrem treballar les escales, les àrees i els perímetres.

RACONS

Els fillets i filletes van als racons individualment o en petit grup. Allà realitzen diverses activitats simultàniament.

En l'organització dels racons, la mestra s'encarrega de dotar cada espai del material necessari per poder afavorir el desenvolupament dels objectius previstos. També ha de tenir en compte que aquest material s'ha d'anar canviant al llarg del curs segons les necessitats del grup.

Dins l'organització dels racons oferirem propostes obertes en què el joc serà bastant lliure i els alumnes hi podran accedir voluntàriament i algunes altres de més tancades, a vegades relacionades amb alguns projectes de treball, sortida, activitats complementàries, etc., que seran obligatòries. Algunes vegades, si a la mestra li interessa dur un control, posam un registre d'assistència.

El mestre és l'encarregat de dinamitzar i guiar les diferents activitats. L'observació i l'escolta dels fillets i filletes servirà al mestre per intervenir, si és necessari, i ajustar la intervenció a les necessitats individuals, i així ajudar a millorar i superar els conflictes que sorgeixin.

Els treballs per racons es realitzen més intensament a educació infantil; a educació primària, les sessions dedicades a racons disminueixen a mesura que pugen de cicle.

Normalment és en aquestes sessions quan entra la mestra de suport. D'aquesta manera, no es fa tan evident la necessitat de reforç a uns alumnes en concret, ja que aquests alumnes reben ajuda tant de la tutora com de la mestra de suport. Per altra banda, el tipus

d'activitat més individualitzada fa que els alumnes no s'adonin de les mancances dels companys.

PARELLA EDUCATIVA

Aquesta experiència respon a les característiques de la nostra escola, al fet de tenir ràtios molt baixes per aula, de tenir grups d'edats molt homogènies. Això comporta que sovint els infants tenen dificultats per aprendre a valorar la diversitat i la complexitat en les persones i la relació entre elles.

Al mateix temps, el tutor treballa de manera aïllada, sovint hi ha poca comunicació entre mestres. Cadascú pateix els propis dubtes i les pròpies inseguretats, sense compartir l'angoixa que de vegades suposa treballar tot sol.

A partir d'aquí, es planteja el que hem anomenat «parella educativa» i que consisteix a organitzar-nos no com a grup-classe, sinó com a grup-cicle. Això comporta una riquesa i complexitat més grans del grup: més models, més conflictes creatius, més idees, més estratègies...

Aquest tipus d'agrupament també implica el fet de ser dues mestres dins l'aula, cosa que aporta més enriquiment personal i professional, permet treballar més juntes, consensuar el disseny de la programació, compartir la preparació del material, alhora que provoca actuacions complementàries i compartir il·lusions, reflexions, observacions, idees, etc.

Vàrem començar a treballar en «parella» durant el curs 2002-2003, si bé a cada cicle s'ha fet amb diferent intensitat, depenent de les circumstàncies de cada curs escolar. A mesura que les condicions del centre canvien, any rere any, és lògic que també canviï l'aplicació de l'experiència.

Cal dir que l'estabilitat dels tutors dins dels cicles és fonamental per poder treballar en parella educativa, ja que comporta un coneixement més profund d'ambdues mestres i les condicions necessàries per a una bona coordinació.

També és important que els especialistes tinguin voluntat d'implicar-se en aquest treball en parella, ja que així és més fàcil globalitzar les àrees d'especialistes amb la resta.

Des de principi de curs, s'ha tingut en compte aquest treball en comú, de manera que a l'hora de dissenyar els horaris de cada cicle, s'han fet coincidir les mateixes àrees a la mateixa hora dins d'un cicle. Sempre que ha estat possible, també s'ha intentat que, dins l'horari lectiu, les tutores d'un mateix cicle coincidissin almenys una hora (sense alumnes) per a la preparació de tasques comunes.

CONCLUSIONS

La línia d'escola que hem aconseguit fins ara ha estat fruit de molt de diàleg entre la comunitat educativa, d'hores de formació... Tot i això, encara tenim la necessitat de continuar argumentant a les famílies i a mestres nous el tipus de metodologia que fem servir. Per aquest motiu, vàrem elaborar un Projecte Curricular de Centre que explica de manera molt exhaustiva quina és l'escola que volem i què fem per aconseguir-la. Així mateix, duem a terme reunions periòdiques amb les famílies per donar-los a entendre la nostra metodologia i la manera en què poden ajudar els infants des de casa.

Per conèixer l'opinió dels pares i mares, a final de curs passam una enquesta en què les famílies avaluen la qualitat de la feina feta, tant pel que fa a la tutoria com pel que fa al centre. Aquesta valoració és, en línies generals, positiva i ens ajuda a avaluar la nostra feina com a docents i a millorar els aspectes pedagògics que calguin.

És evident que al llarg d'aquesta trajectòria han sorgit dificultats i entrebancs, però l'experiència dels darrers anys ens permet afirmar que amb aquest mètode de feina els alumnes es mostren molt motivats i s'engresquen molt fàcilment. Als mestres també ens suposa un repte que ens estimula positivament, ja que podem dissenyar amb total llibertat la tasca com a docents.

Valoram positivament el fet que aquesta manera de treballar ens permet una dinàmica oberta i flexible i també facilita molt el treball autònom de l'alumne i l'atenció a la diversitat per part dels mestres.

El nostre repte de futur és continuar analitzant la metodologia que seguim, a fi que les activitats i els continguts siguin adequats a la realitat dels alumnes i els ajudin a aconseguir les competències curriculars bàsiques necessàries en finalitzar l'educació primària.

Un altre dels nostres objectius és aconseguir que les famílies s'impliquin més en el nostre projecte d'escola, intentar fer-los entendre que tothom pot participar d'acord amb les seves possibilitats.

Cal dir que les condicions i característiques del nostre centre (ràtios reduïdes, una acceptable estabilitat de la plantilla, escola d'un sola línia, espai físic prou ampli...) han estat determinants per aconseguir molts dels objectius que ens hem plantejat. Sense aquests factors a favor nostre, no hauríem pogut obrir tants camins i possiblement el nostre entusiasme com a professionals hauria decaïgut.

És per això que hauríem de fer reflexionar l'Administració en el sentit que, sense aquests condicionants, difícilment es pot arribar a gaudir d'una qualitat educativa amb garanties.